

УДК 336.02

Чумак О. В., к.е.н., доцент
Харківський інститут фінансів
Стрибуль О.В.
НДФІ ДННУ «АФУ»

ПОДАТКОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ В СИСТЕМІ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ: СУТНІСТЬ ТА ІНСТРУМЕНТИ

Розглянуто основні змістові аспекти податкової політики в системі фінансової політики держави. Визначено, що тактичним елементом реалізації податкової політики є податкове регулювання та узагальнено його сутнісні характеристики. Систематизовано інструменти та механізми податкового регулювання для реалізації податкової політики.

Ключові слова: податкове регулювання, податкова політика, податки, інструменти, механізми.

Chumak O., Stribul O.

TAX RATE REGULATION IN FINANCE POLICY SYSTEM OF THE STATE: SUMMARY AND TOOLS

The necessity of forming financial resources of government for performing functions envisages tax administration, as a basic process that provides pumping up the budget. As an effective tax policy is needed for this purpose, we investigated essence, instruments and mechanisms of its realization by the tax adjusting.

In the article basic descriptions the processes of forming and realization of tax policy are considered in the system of financial policies of the government. Attention is concentrated on that tax policy is the constituent of financial policies, that is the constituent of economic, and economic policy – by the constituent of government policy. Therefore all components of government policy will have from one side, general signs, as constituents of the only phenomenon, and from other -specific, what peculiar to the separate kind of policy.

Analysing scientific literature, definitions of concepts of tax policy was grouped by us on such descriptions: impact factor on allocative efficiency economic resources and profits; activity in relation to the use of public monetary and fiscal policies; financial instrument of fundraising; instrument of government control of economy; government action in regard to collection of tax. Thus it is recommended to interpret it maintenance as activity in the field of realization of strategy of national financial policies by providing of forming revenue side of the budget from application of tax mechanisms and instruments.

Implementation taxes of guiding function, that consists in reasonable adjustment of financial processes at the observance a set of conditions, determines the vectors of development socioeconomic sphere of the government. Therefore the tax adjusting scientists examine as a

separate constituent of tax policy of country, that causes purpose influence of the government on the participants of economic relations, applying facilities and instruments of tax policy. In the article certainly, that the tax adjusting is the tactical element of realization of tax policy and generalized it essence descriptions. In connection with it, intercommunication and clarification of concepts of tax policy and tax adjusting are certain. On results of investigation and critical estimation of existent scientific views to essence of the tax adjusting, we are systematize elements which more complete clear up essence of tax adjusting: constituent of financial mechanism of government regulation; relationship between the government and taxpayers; indirect and purposive character; regulatory regulation; social equity; accordance financial interests all party to the allocation process; a cycling of process of making decision in the field of establishment, production and control for the timeliness and plenitude of tax payment.

Make findings of that the tax adjusting understands as well-organized totality of tactical measures of management tax relations – realization of tax policy by the ground of the applied regulation mechanisms, development of procedural rules, adjustment maintenance instruments of providing implementation and control of the tax system and generalization of results in relation to realizable regulative directions with the grant of conclusions and recommendations.

Thus, essential instruments are outlined, that provide performance of goal and tasks of tax policy from application mechanisms of the tax adjusting. We are recommend tax instruments to understand as such, that must envisage positive changes in regulation development of individual industries of economy in the cut of territories, implementation of national priorities of their directions (innovations and investments) and providing social constituent is an increase of personal income.

Give findings, that the tax adjusting is a process, that provides implementation and control of policy-mix sent to effective realization of declared by statute tax policy. Such adjusting must assist providing of implementation revenue side of the budget for the sake of implementation functions by the government and maintenance of the proper level well-being of taxpayer. Specifically observance of coordination on these parameters through the system of corresponding criterion is priority guidelines of the tax adjusting during implementation of tax policy by application of most effective, at concrete terms, tax mechanisms. The tax adjusting expedient examine as a complex actions of the government and use instruments of tax policy, that will provide effective influence on upward trend and quality of implementation financial policies of the government.

Keywords: tax regulation, tax policy, taxes, tools, machinery.

Чумак О.В., Стрибуль Е.В.

НАЛОГОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ В СИСТЕМЕ ФИНАНСОВОЙ ПОЛИТИКИ ГОСУДАРСТВА: СУЩНОСТЬ И ИНСТРУМЕНТЫ

Рассмотрены основные смысловые аспекты налоговой политики в системе финансовой политики государства. Определено, что тактическим элементом реализации налоговой политики является налоговое регулирование и обобщены его существенные характеристики. Систематизированы инструменты и механизмы налогового регулирования для реализации налоговой политики.

Ключевые слова: налоговое регулирование, налоговая политика, налоги, инструменты, механизмы.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Соціально-економічний розвиток країни забезпечується рівнем ефективності державної фінансової політики. Реалізація напрямів фінансової політики значною мірою залежить від заходів щодо зміцнення державних фінансів, через які держава акумулює грошові ресурси для фінансування суспільних потреб. Рівень нагромадження таких ресурсів визначається механізмами й інструментами податкової політики.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Питання регулювання соціально-економічних процесів податковими механізмами та інструментами досліджували такі вчені: І. Бушуєвої, О. Вапнярської [2], О. Григорської [3], І. Д'яконової [4], Р. Жарко, Ю. Іванова, Т. Єфіменко [5] Г. Колодко, А. Крисоватого [9], В. Мельника [12, 14], А. Нікітішина, Т. Поливаной, А. Соколовської [17], Д. Стеченка [18], В. Сусіденка [19], М. Тарасюка, Н. Чернишевої, І. Чугунова [21] та ін.

Проте, науковці під час досліджень, описуючи одні й ті ж явища часто оперують різними поняттями, а застосування податкових методів та інструментів з метою регулювання економіки, здебільшого розглядаються відокремлено від інших напрямів економічного регулювання. Понятійні розбіжності, наявні під час управління фінансовою системою, певним чином ускладнюють розуміння процесів реалізації державою заходів податкової політики, що актуалізує обраний напрям дослідження статті.

Цілі статті. Обґрунтування теоретичних засад податкового регулювання соціально-економічних процесів як складової фінансової політики держави.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Виконання державою своїх функцій пов'язане з наявністю в бюджеті країни необхідних фінансових ресурсів. Під час формування бюджету виникають фінансові відносини між державою, платниками податків та одержувачами бюджетних коштів, які будуються відповідно до фінансової політики, розробленої відповідними органами влади.

Складовою фінансової політики є бюджетна політика, тому крім особливих характерних рис, їм будуть притаманні й спільні ознаки. За подальшою аналогією, фінансова політика є складовою економічної, а

економічна політика – складовою політики держави. Таким чином всі компоненти політики держави будуть мати з одного боку, спільні ознаки, як складові єдиного явища, а з іншого – специфічні, які властиві окремому виду політики [6, с. 156].

Податкову політику розглядають як складову фінансової політики держави. В науковій літературі подано різні визначення поняття податкової політики, які нами об'єднано за такими характеристиками:

1. складова фінансової політики як фактор впливу на ефективність розподілу економічних ресурсів і доходів [10, с. 162];

2. діяльність держави щодо використання бюджетно-фінансової та грошово-кредитної політик [9, с. 682];

3. фінансовий інструмент мобілізації грошових коштів для виконання загальнодержавних функцій [14];

4. спосіб формування доходів бюджету та інструмент державного регулювання економіки [2, с. 135];

5. діяльність держави у сфері встановлення й стягнення податків [7], [13, с. 23], [1], [11, с. 196].

Отже, із зазначеного виходить, що визначення за окремими рисами дублюють значення, або тотожні, або подані ширше чи вужче, проте загальний зміст поняття суттєво не змінюється. Узагальнюючи розуміння вченими визначень податкової політики, нами рекомендовано трактувати її зміст як діяльність у сфері реалізації стратегії загальнодержавної фінансової політики шляхом забезпечення формування доходної частини бюджетів через застосування податкових механізмів та інструментів.

На первинному етапі існування податки виконували виключно фіскальну функцію, проте, розвиток впливу держави на господарські процеси спричинив появу регулюючої їх функції та забезпечив регулювання суспільно-економічних відносин. Дана функція полягає в обґрунтованому коригуванні фінансових процесів при дотриманні низки умов, які визначають вектори розвитку соціально-економічної сфери. Податкове регулювання науковці розглядають як окрему складову податкової політики країни, котра спричиняє цілеспрямований вплив держави на учасників економічних відносин застосовуючи засоби та інструменти податкової політики [8, с. 18].

У зв'язку із цим, виникає необхідність визначення взаємозв'язку й уточнення понять податкової політики та податкового регулювання.

За результатами дослідження та критичної оцінки існуючих наукових поглядів на сутність податкового регулювання нами систематизовано ознаки, за якими найбільш повно розкривається суть податкового регулювання:

- складова фінансового механізму державного регулювання, яка забезпечує державу необхідними фінансовими ресурсами;
- податкові відносини між державою та платниками податків як ланку фінансових відносин;
- непрямий та цільовий характер;
- нормативно-правова регламентація;
- діяльність органів державної влади у сфері планування, нормативно-правового регулювання та справляння податків;
- принцип соціальної справедливості;
- врахування територіальних особливостей;
- узгодження матеріального інтересу всіх учасників процесу перерозподілу шляхом пошуку компромісу між державою, населенням, суб'єктами господарювання;
- циклічність процесу прийняття рішень у сфері встановлення, справляння та контролю за своєчасністю та повнотою сплати податків.

Викладене дає підстави зробити висновок про те, що податкове регулювання варто розуміти як впорядковану сукупність тактичних заходів управління податковими відносинами – реалізацію податкової політики шляхом обґрунтування застосовуваних механізмів регулювання, розробкою регламентів, коригуванням змісту інструментів забезпечення виконання й контролю податкової системи та узагальнення результатів щодо здійснених регулюючих напрямів з наданням висновків і рекомендацій.

Отже, доцільно окреслити ключові інструменти, які забезпечують виконання мети й завдань податкової політики через застосування механізмів податкового регулювання. У загальному й стислому вигляді співвідношення цих понять подано на рис. 1.

Нами рекомендовано податкові інструменти розуміти як такі, що мають передбачати позитивні зрушення щодо регулювання розвитку окремих галузей економіки в розрізі територій, виконання загальнодержавних пріоритетів за їх напрямками (інновації й інвестиції) та забезпечення соціальної складової – зростання доходів населення.

Рис. 1. Зв'язок податкових інструментів і механізмів в системі податкового регулювання

Із вищезазначеного виходить, що податкове регулювання є складним та багатомірним процесом, який включає різного роду елементи, зв'язки, внутрішні й зовнішні взаємовпливи. Разом з тим, науковцями окремі заходи податкового регулювання інколи розглядаються дещо відособлено, не враховуючи можливих наслідків для усєї соціально-економічної системи, або використовують недостатньо чітку наукову термінологію.

Узагальнивши визначення досліджуваних понять ми дійшли висновку, що податкове регулювання є процесом, який забезпечує виконання та контроль системи заходів, спрямованих на ефективну реалізацію оголошеної державою податкової політики. Таке регулювання має сприяти забезпеченню виконання доходної частини бюджету задля виконання державою своїх функцій та збереженню належного рівня добробуту платника податку. Саме дотримання узгодженості за даними параметрами через систему відповідних показників й є пріоритетним завданням податкового регулювання під час виконання податкової політики шляхом застосування найбільш дієвих, за конкретних умов, податкових механізмів.

Висновки. В результаті проведеного дослідження податкове регулювання визначено як сукупність певних інструментів, що визначають організацію відносин між державою та платниками податків з метою формування бюджетів. В той же час, податкове регулювання є засобом реалізації податкової політики як елементу стратегії розвитку фінансової політики держави у сфері оподаткування. Таким чином, податкове регулювання доцільно розглядати всебічно, як комплекс дій держави та інструментів податкової політики, які, забезпечать ефективний вплив на позитивну динаміку й якість реалізації фінансової політики держави.

1. Білік М.Д., Золотко І. А. Податкова система України Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни. – К.: КНЕУ, 2000. – 192 с.
2. Государственное регулирование национальной экономики: учеб. пособие / С. С. Арбузов, И. В. Бушуева, О. И. Вапнярская и др. ; под ред. Н. А. Платоновой, В. А. Шумаева, И. В. Бушуевой. – М.: Альфа-М: ИНФРА-М, 2008. – 653 с.
3. Григорська О. Бюджетна політика як інструмент державного регулювання економіки / О. Григорська // Вісник антимонопольного комітету України. – 2011. – № 4. – С. 29-33.
4. Д'яконова І.І. Податки та податкова політика України: Підручник - К.: Наукова думка 2005, с – 122.
5. Єфіменко Т.І. Податкове регулювання економічного розвитку: Автореф. дис... д-

- ра екон. наук: 08.02.03 / Т. І. Єфименко; НАН України. Ін-т екон. прогнозування. – К., 2003. – 33 с.
6. Засади формування бюджетної політики держави: Наук. монографія / М. М. Єрмошенко, С. А. Єрохін, І. О. Плужников, Л.М. Бабич, А.М. Соколовська, Ю. В. Чередниченко. / За наук. редакцією д. е. н., проф. М. М. Єрмошенка. – К.: НАУ, 2003. – 284 с.
 7. Соціальні аспекти податкової політики: монографія / Ю.Б. Іванов, О.М. Тищенко, О. В. Грачов та ін. ; за заг. ред. докт. екон. наук, професора Іванова Ю. Б. – Х.: Вид. ХНЕУ, 2011. – 304 с.
 8. Іванов Ю. Б. Проблеми податкового регулювання і планування податкових платежів: наукове видання / Ю. Б. Іванов, О. М. Тищенко, К. В. Давискіба та ін. / за заг. ред. докт. екон. наук, професора Ю. Б. Іванова. – Харків: ХНЕУ, 2006. – 240 с.
 9. Крисоватий А. І. Інституційне середовище фіскального регулювання соціально-економічних процесів / А. І. Крисоватий, Т. В. Кошук // Фінанси України. – 2011. – № 9. – С. 18-32.
 10. Малий І.Й. Економіка державного сектора / І.Й. Малий, М.К. Галабурда. – К.: КНЕУ, 2007. – 280 с.
 11. Мединська Т.В. Податкова система: навч. посіб. / Т.В. Мединська, Н.І. Власюк. – Львів: Магнолія-2006, 2010. – 276 с
 12. Мельник В. М. Вплив бюджетно-податкового регулювання на розвиток промислового виробництва в Україні / В. М. Мельник, Г. С. Мельничук // Фінанси України. – 2008. – № 12. – С. 44-52.
 13. Онисько, С.М. Податкова система: Підручник / С.М.Онисько, І.М.Тофан, О.В.Грицина ; За заг. ред. С.М. Онисько. – 2-ге вид., випр. і доп. – Львів: "Магнолія Плюс", 2004. – 332 с.
 14. Податкова політика України: стан, проблеми та перспективи: монографія / П.В. Мельник, Л.П. Тарангул, З.С. Варналій; за заг. ред. З.С. Варналія. – К.: Знання України, 2008. – 675 с.
 15. ПРАВОЗНАВСТВО: Підручник / За редакцією В. В. Копейчикова, А. М. Колодія К.: Юрінком Інтер. – 2006 р.
 16. Свищук А. Теоретичні засади податкового регулювання економіки // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. – 2013. – № 5(91). – С. 57-69.
 17. Соколовська А.М. Особливості податкової системи України та напрями її коригування / А.М. Соколовська // Фінанси України. – 2013. – № 9. – С. 28 – 44.
 18. Стеченко Д. Актуальні завдання і функція державного регулювання в реалізації економічної політики / Д. Стеченко // Вища школа. – 2004. – № 4. – С. 55-62.
 19. Сусіденко В. Т. Сучасна сутність і архітектоніка податкового регулювання розвитку суспільства / В. Т. Сусіденко, А. О. Нікітішин // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 1(127). – С. 234-242.
 20. Сушкова Е. Е. Теоретические основы налогового регулирования // Экономика и управление. – 2009. – № 1. – С. 93-98.
 21. Чугунов І. Я. Бюджетний механізм регулювання економічного розвитку: монографія / І. Я. Чугунов. – К.: НІОС, 2003. – 488 с.